

KÉT FORGATÓKÖNYV GYERMEKFILMHEZ

SZINKÓPA

1. Egy légy dong az ablaküvegen. Hangja szívlovéses bombázóra emlékeztet.
2. A bögöly kilátástalan, de neki-nekilendülő iparkodásában áttéved egy másik ablakreteszbe, amely zsírpapírral van befedve. Itt a hangja is jelentősen megváltozik: dübörgés lesz belőle. Fönről egy gyermekkéz rajzolódik bele ebbe a hályogos felületbe, lassan, szinte vadászva közeledik, aztán egyszerre lecsap.
3. Igaz, a dongás megszűnik, de a zsírpapír is ereszt. Átlyukad előttünk, most már nem sziluettet látunk, hanem egy minden dimenziójában megmutatkozó kis gyermeköklöt.
4. Hirtelen vágással egy nagy gyermekszemet mutatni fel: egy valószínűtlenül nagy gyermekszemet. Az egész képernyőn.
5. Áttűnésben a légy.
6. Egy tavaszi csikószellő hirtelen sarkig nyitja az ablakot. A kamera kísétál rajta: kint ringatózó, virágzó gyümölcsfaágak.
7. Majdnem édeskés kép a tavaszról. Milyen jól menne itt egy kedves fuvolaszó! A kép előttünk van, de egyszerre varangyok kórusát halljuk.
8. A gyerek egy olvasókönyvre, pontosabban ábécésre borul.
9. Piciny ujjával megdöfi az egyik betűcsoportot.
10. Olyan hirtelen vágással, hogy úgy tűnjön: ujjai alól a betűk riadtak fel: hangos zsongással egy méhkaptár röpnylásából fölszállnak a méhek. Túlfokozott hangeffektus!

Fiú:

Péter és Pali pipacsot tép

- Amíg ezt a szöveget olvassa, persze tagolva, egy galambot látunk repülni. Figyelem: amíg a szöveget *halljuk*, addig repül a galamb, amikor a gyerek tagolás közben szünetet tart, megáll a kép. Csend.
11. Ismét a virágzó ágak. Tehénbögés. Most látjuk csak, hogy a gátőr kisleányról van szó: csatornaparton vagyunk, a kamera előbb egyik irányba néz végig a csatormán, aztán nagy félkörben pásztáz, hogy a másik irányba is végigpillantson a nyílegyenes csatornán. A part mellett sás, nádas övezete, a kamera közelebb hajol: a vízben ott a hínár vastag szövevénye.
 12. Egy kavics vágódik bele a vízbe. Mintha egy bomba robbant volna: hatalmas dörrenés.

Fiú:

*Pali a pacsirtát utánozza, Péter pedig a
pintyökét... Pali a pacsirtát,
Péter a pintyökét...*

Miközben ezt a szöveget halljuk, egy filmtechnikai szinkópát kapunk vissza: amíg a szöveg fűt (szintén tagoltan), addig a szélben hajladozó nádszálak ÁLLNAK MEREVEN, amikor a gyerekek elhallgat, egyszerre ÉLNEK, RINGATÓZNAK.

- 12.a Az előbbi jelenetnél módfelett fontos a következő fonikus megoldás: a fiú előbb olvassa a szöveget, másodszer már meditatál rajta, és *itt* beszédén lassan átbúg az a szél, amely szóközökben, tehát élőképekben ringatja a nádat, csak hogy akkor *nem halljuk*, hanem *látjuk a szelet*.
13. Egy varangy ugrik át a képen, a kamera követi. (Itt dokumentumrészlet beépítése következik.) Egy sikló épp békát igyekszik bekebelezni. Adáz harc.
14. A gyerek szája az ámulattól kinyílik: ezt egész közelről.
15. A dokumentumfilm és a gyermek arcának egyre gyorsabb változása.
16. Kész a jelenet: a sikló befejezte villásreggelijét. A fiú most futásnak ered a csatornaparton. Ahogy fut, a kamera úgy köröz, kónuszban kerülgeti a gyereket. Alatta megy a gyerek meditálása:

Fiú:

*És elnyelte ... sikerült nekije ...
Most addig futok, míg fordítva is nem
látom ugyanezt ... hogy egy
béka kígyót nyel ... hogy egy
béka kígyót nyel ... kígyót nyel ...*

17. A képen most tinta folyik szét.
18. A kicsi ott ül az asztalnál, és talpra állítja a tintatartót.
19. Ügyetlenül forgolódik, ő is csupa tinta már. Az asztról is csurog le a fekete folyadék.
20. Ahogy a tinta csurgását követi a kamera, egyszerre egy vízesést látunk NEGATÍVBAN! Csupán egy villanásnyira.
21. A gyerek most egy gémet simogat, a kamera önmaga körül fordul meg, így mutatja be a gyermeket körülvevő tájat. Olyan gilgamesi ösrét ez.
22. Amikor a kamera visszatér előbbi helyzetébe, tehát ismét a gyereket mutatja, puskalövés hallatszik. A gyerek még öleli a gémet, de az már nincs a kezében. Eltűnt.
23. A fiú ébredő füzesek közt sétál, gondolataiban felidéződik egy vers:

Fiú:

*Szelíd villám az égen;
szárnya alig rebben;
fényjel, vagy fáradt csillag.*

*Tán a pázsitra pihen.
Szólj csak!
Szívének szólj csak!
Látott és álmodott tér,
a mindenség nyelvén szólj,
magányos kócsag.*

Amíg a vers megy, a kamera végre nyugodtan követi a fiút.

24. A versnek vége. A gyerek ismét a könyve mellett ül. A betűk közt most egy szarvasbogarat fedezünk fel. Nyugszik. A fiú nem hagyja nyugton, megpöccenti ujjával:

Fiú:

*Milyen betű vagy te?
Mondd, milyen betű?*

25. A szarvasbogár egész közelről.

Fiú:

Sétáló nagy mogorva betű...

26. Az ablak ismét kicsapódik, a tavaszi szellő a gyerek elől a könyvből minden betűt szétfúj, csak a szarvasbogár marad.

27. A szarvasbogár most hirtelen átváltozik lepkévé és elszáll.

28. A gyerek nézi, követi a tekintetével, egyszer csak azt látjuk, hogy a gyerek száll, repül, egyre távolodik, közben a rét, a mocsár brekegő, kerepelő hangja egész fölerősödik.

P. S.

Az egész filmben egy fordulatokkal teli, álomszerű hangulatot képzelek el. A való és valótlan tulajdonképp egyrészt a gyermek megfigyeléseit, másrészt pedig a gyerek gondolatait képviseli és teszi meg filmbeszédbeli tétellé. Ha néha úgy tűnik, hogy a képek logikátlanul kerültek egy sorba, hogy egy-egy gondolati egység befejezetlen, vagy a többi anyag kontextusában idegen elem, erre egyetlen magyarázatom: a gyermek eszmélése; megfigyelései és gondolkodási rendszere így közelíthető meg legkönnyebben, azt is mondhatnám: így provokálható a legkívánatosabban.

INERCIO

1. Néhányszor megismételni egy lassított főlvételt, hogy egy tárgy leesik és darabokra törik. A harmadik ismétlésnél lassan fölgyorsul az esemény. A negyediknél már a hang is jelentkezik: hatalmas csörrenés, pár másodpercnyi csend, aztán leírhatatlan kiabálás, szitkozódás.
2. A kamera éles fordulattal utána néz egy elfutó fiúnak. Telével kíséri a futó gyereket. Különös torz kép: a kamera időközben egész a földig ereszkedett: a futó gyerek mintha egy helyben topogna. Ez a teleobjektív jellegzetes optikai csalása.

3. A kamera most előlről, tehát szemben fogja a gyereket. Fut, de mintha helyben topogna. Végre azonban odaér. Egész közelről gyermekfejek, ahogy örülnek az érkezőnek. Szaporán mozgó képsor a gyerekekről. Azonkívül, hogy lökdelőznek, céltalanul bolondoznak, semmi nem történik. Ismételten: az arcok oly közelről, hogy ezáltal alaposan megcsönkulnak, sűrűn ki is futnak a kamera látószögéből.
4. Hirtelen vágással: mindez az ég közepéből szemlélve: ÜGYETLEN, ALAKTALAN IDE-ODA FUTKOSÓ TUSKOK. Most látjuk csak, hogy ez valami külvárosi vagy gyártelepi grundon történik.
5. Fölváltva hol szemmagasságból oldalról rejtett kamerával rögzítve, hol pedig madártávlatból lesekedve mutatja be a film ezt a bolondos, ésszerűtlen, logikátlan játékot: előbb összebújnak, aztán körbe forognak, később veszett vágtaival szétfutnak. Ez fentről nézve olyan, mintha szétgurulnának.
6. Tehát szétgurulnak: repülnek szanaszét. És a leeső tányér csörömpölése. Éreztetni: itt is mintha széttört volna valami. A tányér darabjai, ahogy fönről le hullnak, éppúgy szállnak szét, mint az imént a gyerekek. Ez csak egy egészen rövid bevágás, csupán annyi, hogy az emberi agy regisztrálni tudja, de ezen már elgondolkozni nincs ideje, mert jön a következő képsor.
7. A kamera még egy igyekvő körbepillantással elkapja a szanaszét futó gyerekeket, aztán már csak egyet követ: a mi kis ismerősünket a film elejéről.
8. Eleinte úgy tűnik, mintha ez a fiú valami célzatossággal futna. Mintha tudná, hova és miért fut. Mozdulatai azonban lassan elvesztik ezt a határozottságot. A gyerek egyszer csak szembe fordul a kamerával — visszaindul. Csak néhány lépés az egész. Megáll. Egész közel lép hozzá a kamera: arca kifejezéstelen. Alapjában véve nem is néz SEHOVA.
9. A kamera megkerüli. Semmi se történik!
10. Lefekszik a száraz fűre. Hempereg egy sort.
11. Néhány olyan mozdulatot tesz, mintha úszna. Figyelem! A gyerek úszik a szárazon. Megtetszik neki ez a játék: tovább ÚSZIK!
12. Látszik, hogy elfáradt. Fuldokolni kezd. Itt bejön a hang is: vízben fuldokló veszett fujtatása, hörgése. Az arcot közelről, olyan gróplán ez, hogy az arc minden kínos rándulását látni lehet.
13. Áttűnésben, ahogy egy gyárkémény önti a füstöt; ez is csak egy másodpercnnyire jön be. Minden megnyugszik. A gyerek a folyó homokos partján fekszik. Szeme lecsukódva. Hátborzongató nyugalom.
14. Ezt a halálosan nyugodt és fehér gyermekarcot most egy kis kóbor kutya nyalja meg; a filmkocka szűk keretébe, íme, beszorította meleg pofáját egy kutya is. A táguló képbe lassan belefér az egész jövevény, meg a fiú is.
15. Már játszanak. Ez a játék sem »szabályszerűbb«, mint az iménti. Itt sincs semmi rend, se logika a futkározásban. *De gyöngédség sincs benne.*

16. Így futkosva egyszer csak a vasúti sínek mellett találják magukat. Valahol a teherpályaudvar közelében van ez. Itt állandóan tolatnak. A gyerek a kis félénk, de *reménykedő* szemű kutyust felteszi egy sínre. Simogatja, dédelgeti, becézgeti. Úgy tűnik, a kicsiből az imént elősejő bestia eltávolodott mindörökre. Villogó sínek mint kemény pengék vonulnak el a kamera és a gyerek között. A háttérben a külváros. A toldott-foldott külváros. A gyerek és a kutya egész kicsi. Mint egy nyugodt folt ott a sínek villogó kévái között. (Figyelem: KÉVÉI!!!)
17. Ebbe a nyugodtságba befut egy nagy fekete maszat: egy mozdony.
18. A gyerek fölpillant, mire észbe kap, a mozdony már egész közel van.
19. Hirtelen elkapja, elrántja a kutyust a nyakában lógó madzaggal. A kerek elszakatolnak. A gyerek öleli a kutyát, és mintha megriadt volna. Ismét nyugalom a sínek között.
20. A kutyus már megint a sínen hever, a fiú becézi.
21. Feltűnik a mozdony. Tolat. A gyerek előbb csodálkozik, aztán megjelenik egy kis kegyetlen mosoly az arcán.
22. A mozdony közeledik. A kutya meglapul. A mozdony egész közel van már. Csak a kutya riadt nagy szemét látjuk. A gyerek szája megrándul. Nem mosoly ez, valami ideges élvezetes rángás.
23. Megfeszül a madzag. Aztán a gyerek hátraesik. A vonatkerék ott van a kutyánál. A mozdony, ez a nagy maszat, átvonul a képernyőn.
24. Most mindez lassítva: megfeszül a madzag. Látni, hogy lassan foszlanak a szálak. A gyerek hanyatt esik. Mindez lassítva. A szálak szétfoszlanak.
25. Most ugyanez közelről, hogy szinte az egész képernyőt befedi a szertefoszló szálak kegyetlen lassú csóvája.
26. Hirtelen nagy tempót kap a kép: a gyerek fut vissza a házak felé.
27. Ismét főntről: egy csoport gyerek egymásba ölelkezve dulakszik. A kép bal alsó sarkából befut nyílegyenesen a kicsi, mint egy puszkagolyó átfut a csoporton és a kép jobb felső sarkán távozik. Abban a pillanatban, amikor átfut a csoporton és szétlöki a gyerekeket, ismét hallani a lehulló tányér csörömpölését. A kép most lelassul: szanaszét kacagva hempergő gyerekek. A lebegő lassú hempergés nem marad abba. Bántóan soká hemperegnek. Az embernek az az érzése, hogy ezek a gyerekek nem tudnak talpra állni. Egy éppen széles mosolyra vont arcon megáll a kép.